

כדגשות קו"ף אם יקרך עון וכו'. כן הוא בספרי הראב"ע המתוקנים, וכן הגיה במנחת שי ובפירוש אבי עזר, אבל בכל ספרי הראב"ע הישנים היה כתוב: ולא נדגש צ' הצפינו וכו', אבל אין פירוש לגירסא זו, דבאמת נדגש הצד"י, וכמבואר בהמשך דברי הראב"ע. ונ"ל שבאמת אין צריך להגיה בראב"ע, אלא דתיבת "ולא" הוא ציון תחילת הפסוק: ולא יכלה עוד הצפינו]. וע"ז כתב נדגש הצד"י וכו', ובאמת על פי רוב הראב"ע מציין תחילת הפסוק, ודו"ק.

ובעיקר דברי הראב"ע, הנה מצינו לעיל בפרשת וישב [בראשית ל"ז פ"ד]: ולא יכלו "דברו" לשלום, הרי שזהו שם של פעל, כמו כן י"ל אחרי שכתב לעיל: ותצפנהו שלשה ירחים, ש"הצפינו" זה הנהו רק שם של אותה הפעולה הנזכרת, וא"כ אות ה"א זו היא ה"א הידיעה, והוצרכנו להדגיש הצד"י ולרפות הפ"א, ודו"ק¹¹.

ב', ו'. ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה.

והנה יש כאן הרבה קושיים ואענה חלקי גם אני¹². והוא, כי כאשר היתה התבה קרובה אליה ודאי הוא ששמעה קול הבכי, שהרי בודאי שהיה מקום פתוח כתבה לאויר לנשימה וא"כ דרך אותו מקום יצא קול

ככיו, ולפי השערתה זהו ילד בן יום א', ולפיכך כשפתחה דימתה למצוא שם ילד, והנה הוא [נער], כלומר לפי ערך הילד, שהרי היה בן ג' חדשים¹³, ועל זה נופל לשון "והנה", כשהלה מאוכזב, כמו לעיל בפרשת ויצא [כ"ט פכ"ה] גבי יעקב: ויהי בבקר והנה היא לאה, ודו"ק כי נכון הוא.

ועיין בתרגום יונתן שתרגם תיבת נער "טליא". ובחידושי לעיל בפרשת וישלח [ל"ד פ"ד] ביארתי שיונתן מתרגם תיבות ילד ונער בכל מקום לפי משמעו, וכאן שהילד בוכה מתרגם באופן שמעורר רחמים עליו, ולכן תרגם טליא, ועיי"ש.

ב', ז'. וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות.

פירש"י וז"ל: שהחזירתו על מצריות הרבה לינק ולא ינק לפי שהיה עתיד לדבר עם השכינה עכ"ל. עיין בספר שפתי חכמים שהקשה וז"ל: מקשים מנ"ל דמשום שעתיד לדבר עם השכינה דלמא דהנה מכיר אמו שכבר היה בן ג' חדשים וי"ל דכתיב ותצפנהו מסתמא במקום חשך כו' וא"כ מסתמא לא היה מכיר את אמו עכ"ל. אבל באמת בגמ' כתובות [דף ס' ע"א] אמרינן: סומא מנא ידע אמר רב אשי בריחא ובטעמא¹⁴, ודוחק לומר דדוקא הוא מכיר

11. פירוש, משום שהכלל הוא שאחר ה"א הידיעה בא דגש.

12. עיין ברש"י ובראב"ע וברשב"ם וברמב"ן ובספורנו שכולם כתבו באופן שונה ליישב הקושיים שבפסוק זה: (א) לשון ילד ונער המוזכר בפסוק; (ב) מה החידוש בזה שראתה את הילד; (ג) מהו לשון והנה.

13. כנראה שרבינו מפרש שילד הוא קרוב ליום הולדו ונער הוא כשהוא מבוגר יותר [ודלא כהרשב"ם והרמב"ן כאן], ולכן היא דימתה שתראה ילד, אבל כשראתה שהוא גדול הרבה מילד, שהרי היה כבר בן ג' חדשים, אז הוא נראה כנער, כלומר כמבוגר יותר.

14. פירוש, דבגמ' שם אמרינן שאשה שנתגרשה אינה מחוייבת להניק את בנה אא"כ הילד מכירה שאז סכנה הוא לו, ואפילו אם הילד הוא סומא אם מכירה על ידי ריחה וטעמא חייבת להניקו, וא"כ מוכח דאפילו כשלא רואה את אמו מכירה, ודלא כשפת"ח.

על ידי ריחא וטעמא¹⁵. ואפשר דזהו דוקא אחר שיונוק, אבל זה לא התחיל לינוק¹⁶. אבל האמת נראה דכיון דהדיוק הוא ממה שאמרה "מן העבריות" לבת פרעה, א"כ על כרחך שתלתה שאינו רוצה לינוק מאשה מצרית, ולזה פירש [רש"י] דעתה של מרים, ודו"ק.

והנה¹⁷ דברי רש"י אלו הובאו להלכה ברמ"א יו"ד [סי' פ"א ס"ז], וז"ל: חלב מצרית כחלב ישראלית ומ"מ לא יניקו תינוק מן המצרית אם אפשר בישראלית דחלב עובדת כוכבים מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע עכ"ל. ועיי"ש בכיארור הגר"א בשם הרשב"א שמקור הדבר הוא ממשו רבינו שסירב לינוק מן המצריות ומשום שהיה עתיד לדבר עם השכינה, עיי"ש. ולכאורה תמוה, איך אפשר ללמוד מכאן הלכה למעשה, הא כאן מפורש הטעם שלא ינק משום שעתיד לדבר עם השכינה, וא"כ מנא לן שכן הדין אצל כל א' ואחד, וכי כל אחד עתיד לדבר עם השכינה? ומבואר מזה לימוד גדול בענין החינוך שצריך האב ליתן לבניו, והיינו שלכל ילד קטן יש סיכוי לדבר עם השכינה, ולכן צריך להיות כל ענין בחינוכו במדרגה כזו של "עתיד לדבר עם השכינה", וזהו מה שצריכים לזכור כשבאים לבחור חינוך בשביל הילדים — בקדושה ובטהרה.

ב', ט'. היליכי את הילד הזה.

פירש"י וז"ל: נתנבאה ולא ידעה מה

נתנבאה הי שלכי עכ"ל. עיין ברא"ם שכתב וז"ל: ואע"פ שדרך הלשון כך הוא כמו הא לכם זרע מ"מ כל היכא דאיכא למדרש דרשינן עכ"ל, ועיין בשפתי חכמים מה שכתב בזה. ולי נראה דמדויק היליכי שהוא מלשון ילך בהפעיל, וא"כ לשון זה נופל כשאומרים לשליח שיוליך את החפץ לבעליו וכדאשכחן "הולך כזכיי", ומזה הוא שדייק רש"י דכוונתה היתה שתזכה בו כבשלה. ובאמת יתכן שבאותה שעה שהיתה עדיין הגזרה קיימת אפשר שבדעתה היה שישאר אח"כ בידי יוכבד, אלא אחר שבטלה הגזרה היתה יכולה להביאו אליה, ודו"ק.

ב', י"ב. ויפן כה וכה וירא כי אין איש.

פירש"י וז"ל: וירא כי אין איש עתיד לצאת ממנו שיתגייר עכ"ל. צריך טעם מה הכריח לרש"י להוציא הדבר ממשוטו שפנה כה וכה וראה שאין שום אדם, שאל"כ לא היה עושה זאת מפני היראה, שהרי אינו מחויב ליכנס בספק סכנת נפשות בשביל הצלת חבירו¹⁸. וצריך לומר שהיה קשה לרש"י שא"א לפרש כפשוטו שראה שאין שם שום אדם, שהרי היה שם דתן או אבירם שראו את הדבר, ולפיכך הוכרח לפרש שראה שאין איש עתיד לצאת ממנו.

אלא דעיקר טעמו של רש"י צריך טעם,

וכי בית דין מחוייבין לדעת אם המחויב

15. כלומר דדוחק לחלק בין סומא ובין יונק בחשך. ואולי סברת החילוק הוא שסומא מפותח יותר בשאר חושיו וכידוע, ולכן קל לו להכיר על ידי ריח וטעם.

16. אולי כוונת רבינו בזה היא שהיונוק אינו יכול להכיר בריחא ובטעמא אלא א"כ התחיל לינוק, אבל אצל משה משמע שסירב לינוק כלל וא"כ לא שייך לומר שדחאן מחמת הריח והטעם.

17. מפי השמועה.

18. וכדאיחא בב"ח חו"מ [סי' תכ"ו] בשם הגמ"י. וע"ע בדברי רבינו לעיל בפרשת מקץ [מ"ב פל"ח] ולהלן בפרשת מסעי [ל"ה פכ"ו].